

ЙОРДАН ЙОВКОВ - „ПО ЖИЦАТА“ ПРОБЛЕМЕН АНАЛИЗ

УВОД : Разказът „По жицата“ от Й. Йовков е един цял свят, очарователен и пречистващ, който излъчва човеколюбие, висока нравственост и етичност. Вдъхновение за създаването на това произведение писателят черпи непосредствено от живота. Творческото въображение на автора свързва спомена за познатата Добруджа с мита за бялата лястовичка, за да превърне случка от живота във вълнуващ разказ за безкрайната човешка мъка, за милосърдието и състраданието, за вярата в доброто и в надеждата.

ТЕЗА : в уравниеното всекидневие на Моканина се появява един непознат човек със своето нещастие. Страданието е белязало живота му, станало е част от неговата съдба. Случайността обаче го среща с душевно щедрия, отзивчив и мъдър добруджански овчар. Там – на поляната – дом, започва едно духовно пътуване към другия, за да се докоснат душите, пътуване към ближния, за да се отключи сърцето към чуждата болка и то да я приеме като своя. Срещата между Гунчо и Моканина е среща на човешкото страдание с човешкото състрадание, благородство и отзивчивост, облъхнати от вярата за добро в живота, защото в художествения свят на разказа „По жицата“, мъката и съпреживяното нещастие извисяват духовно и човекът излъчва красота и светла нравственост.

ДОКАЗАТЕЛСТВО: Наситен с особен мек и деликатен психологически реализъм, разказът „По жицата“ започва типично по йовковски – някак изведнъж.

1. ПОРТРЕТНОТО ОПИСАНИЕ НА ГУНЧО.

Още с първото изречение писателят поставя въпроса за разбирането между хората: „...Петър Моканина разбра...беда“. Един поглед само е достатъчен на Добруджанеца да прецени социалното положение на Гунчо и неговото душевно състояние. Художествените детайли чрез, които е изграден портретът на турлака го разкриват като сиромах – ризата му е „само кръпки, едро и неумело ушити“, „поясът му е орфан, потурите – също“. Червеният елек подсказва, че е другоселец, чужд човек. Немарата в Гунчовото облекло разкрива и още нещо – този човек има друга, различна ценностна система. Гунчо отдава повече значение на нематериалните неща, каквито са покосената младост на дъщеря му Нонка, , страданията и илюзорните надежди, нещастията, което тегне като прокоба над семейството му. Мъката на другоселеца не е свързана с бедността, чийто прояви личат в портретното описание, а със съдбата на близките му. Това разбира и Моканина, който вижда спрялата край пътя му каруца с двете жени в нея.

А) видът на жената – отпуснатите краища на ръченика – неизказана скръб и безсилие пред нещастията. Черен цвят – едва тогава Петър стига до отговора, който занимава съзнанието му и който идва с първата прозвучала реплика: „Ти май болно имаш“. Субстантивираното прилагателно „болно“ уеднаквява момичето с момчето и внася идеята за чедото.

Б) разказът на Гунчо – разказ в разказа. – с малко неохота, с преодоляване на някаква вътрешна съпротива, тъй като се отнася до нещо много интимно, което засяга сърцевината на болката му, Гунчо започва своя разказ. Неговата житейска истина се съдържа още в първото изречение: „ Бе тя нашта...остави я“. Орисията им е толкова тежка, че не е за разказване – такъв е смисълът на тази с мъка промълвена фраза. Съобразителният Моканин навреме променя темата и пита откъде е. Името на селото надежда отключва една асоциация – от надежда са тръгнали хорицата и подир нея вървят.

В) впечатлението за голямото страдание, идещо от неговия разказ, се наслоява чрез редица детайли, сред които изпъква начинът, по който се отнася Гунчо към онова, което го заобикаля (загледа овцете без да ги вижда). Многократно е повторено, че той гледа без да вижда, че погледът му блуждае. Тази особеност е един от знаците на неговото страдание, знак, че съзнанието не възприема онова, което зрението му подава, тъй като е заето с нещо друго. Гунчо страда по свой начин, мъката не го владее до степен на обезумяване. Това не е молено страдание, а е съдържано, примирено страдание, съдба и кръст. Треперещите пръсти, снопчета бели косми, несъзнателното подръпване ту на мустаците, ту на брадата са външни прояви на психическото състояние на героя – „нямаше нужда...грижа“. Чрез отзвук на нещастията в душата на персонажите, Йовков внушава какво непоправимо зло е сполетяло бедния селянин и как добруджанския овчар съпреживява мъката. Емоционалните паузи,

недоизказаността на мислите разкриват затаената болка и горчивина в сърцето на Гунчо. Страданието му е участ, която не може да се промени, а трябва да се приеме и понася до края на земните дни. Бедите преследват героя една след друга: „Не ни траят децата“ – тази реплика внушава изначалното страдание.

- фразеологизмите: „гледали сме го като очите си“, „от устата си съм отделял“ – говорят за огромната родителска всеотдайност, за силата на обичта, за жертвоготовността в името на детето. Злото обаче не е забравило това семейство, отново е дошла мъката: „от някое време зачама.“

Г) „някъде наблизно пишеше жетвар“

Д) случилото се по жътва

- образът на змията
- кръстеца – звукова алюзия за кръста
- реакциите на Моканина

2. МОТИВЪТ ЗА БЯЛАТА ЛЯСТОВИЧКА – това народно поверие е вътрешно преосмислено в разказа – човек има нужда от илюзии и вяра, за да живее и за да понася ударите на съдбата. Образът на бялата лястовичка Йовков противопоставя на змията, донесла неизлечимата болест, Така писателят внушава идеята за равновесието между доброто и злото в света и в човешкото

3. БИТИЕ, ЗА ХАРМОНИЯТА В ПРИРОДАТА.

А) „на мене да остане не вярвам“ – речта е накъсана, неверието не може да го спре да търси лястовичката. Страстният порив да намери лек за детето си, го кара да напусне дома си и да тръгне по добруджанските пътища. Плахият въпрос на Моканина завършва с недоизказаност, показателна за силно очакване: „Може да си я виждал, може да си я чувал...“ Гунчо е доловил отзивчивостта и съпричастността на овчаря и се обръща към него.

Б) „Може да има, може“

Натрупването на глагола „има“, не само създава представата за непосредственост на общуването, но и подсказва оня скрит процес, който назрява в душата на добруджанеца. Той състрадателно търси изход от създалата се ситуация и се опитва сам себе си да убеди, че има чудеса по света.

В) Гунчо тръгва да си ходи, а овчарят трогнат става да го изпрати като приятел, когото нееднократно е нарекъл братко.

Единствените пространствени ориентири до този момент – поляната и шосето са пряко свързани с двамата герои. Моканина е овчар и поляната в известен смисъл поема функцията на дом за него. Гунчо тръгва да си ходи. Селянинът е дошъл като гост от далечината – шосето сякаш е негов дом. Там е майката, болната Нонка. В представите на човека домът е защитено място, а пътят крие опасности. Мъката на Гунчо го гони от дома, за да търси щастие по пътищата.

4. ЛЪЖАТА НА МОКАНИНА.

А) образът на майката

Б) лъжата на бащата

В) Петър потвърждава лъжата. Добруджанецът е разбрал, че истината може да убива, а вярата и надеждата – да лекуват. Състраданието е изпълнило душата му. Той се е променил, така че телесните му очи стават ненужни („очите му се премрежиха“), защото е видял с очите на душата си. Сякаш в този момент в нея пропърхва бялата лястовица на доброто, на обичта между хората, на изключителната нравствена извисеност. Деветократното повторение на глагола „видя“ в речта на Петър доказва силата на желанието да вдъхне надежда и живот в гаснещите момински очи. Струната на милосърдието затрептява толкова силно в душата му, че той самият започва да си вярва.

Г) майката си стисна очи и заплака – образът се превръща в символ на безнадеждното страдание.

5. ВСЕ ПО „ТЕЛЯ“ – в хода на повествованието „телят“ придобива символично значение. Жицата определя посоката на пътя, който Йовков талантливо е превърнал в метафора на човешката участ, криещица и болка, и отчаяние, и надежда, и копнеж за нещо хубаво и добро в живота. Телеграфната жица бележи дирята на упованието, на порива към доброто в битието на хората. Чрез този образ времето и пространството остават отворени към безкрая.

А) Моканина се връща при овцете, но не може да продължи да прави цървулите от „нешавена конска кожа“. Този художествен факт е смислово натоварен. Моканина става като

босия Гунчо – отдаден повече на мисли за нематериалните неща, каквито са Гунчовото нещастие, страданията и илюзорните надежди, повсеместната мъка на този свят. И ако босотата е белег на дългото ходене, на странстването на Гунчо, то в края на разказа Моканина е вече на път (в метафоричен смисъл) , защото мислите му пътуват в духовното пространство. Съвсем естествено звучат думите: „бяла лястовица, има ли я?“

Б) „Боже, колко мъка има по тоя свят, Боже!“ – Йовков извисява страданието на обикновения човек до трагичен и страшен вопъл за страданието на човечеството.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: